

Rapport

Werkbaarheidsprofiel voor de vrije be- roepen 2007-2013

Brussel, januari 2015

Ria Bourdeaud'hui, Stephan Vanderhaeghe.

Dit rapport verstrekt informatie uit de Vlaamse Werkbaarheidsmonitor voor werknemers en zelfstandige ondernemers. Bekijk alle resultaten op www.serv.be/werkbaarwerk

Bij gebruik van gegevens en informatie uit deze publicatie wordt een correcte bronvermelding op prijs gesteld.

Inhoud

Inleiding	1
1. Evolutie werkbaar werk bij de vrije beroepen 2007-2013	2
1.1. Werkbaarheidsknelpunten 2007-2013	2
1.2. Werkbaarheidsgraad 2007-2013.....	4
1.3. Werkbaarheidsrisico's 2007-2013.....	5
2. Vergelijking werkbaar werk vrije beroepen en Vlaanderen, 2013	7
2.1. Werkbaarheidsknelpunten, vergelijking vrije beroepen – Vlaanderen, 2013.....	7
3. Risicoprofiel werkbaar werk voor de vrije beroepen	9
3.1. Risicoprofiel voor werkstress	9
3.2. Risicoprofiel voor problematische werk-privé-balans	10
4. Werktijden, groeivoorzichten en tevredenheid bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep	11
4.1. Werktijden.....	11
4.2. Groeivoorzichten.....	11
4.3. Tevredenheid.....	13
Besluit	15
Bijlage 1: schematisch overzicht	16

Inleiding

In het Pact 2020 spraken de Vlaamse Regering en sociale partners af dat ze er niet enkel willen naar streven dat meer mensen op actieve leeftijd volwaardig werk hebben (werkzaamheidsgraad) maar ook dat ook de kwaliteit van het werk (werkbaarheidsgraad) verbetert. De doelstelling wordt als volgt geformuleerd: *“Zowel de werkbaarheid van werknemers als van zelfstandige ondernemers groeit jaarlijks gemiddeld met minstens 0,5 procentpunt. De werkbaarheidsgraad verhoogt voor werknemers daardoor tot minstens 60% in 2020 en komt voor zelfstandigen in 2020 zo dicht mogelijk bij 55%”*. Om de werkbaarheidsgraad cijfermatig in beeld te brengen ontwikkelde de Stichting Innovatie & Arbeid de ‘werkbaarheidsmonitor’. Driejaarlijks wordt met een schriftelijke vragenlijst, bij een representatief staal van werknemers (eerste meting 2004) en zelfstandige ondernemers (eerste meting 2007), naar de werkbaarheid gepeild. De recentste meting dateert van het voorjaar 2013.

In deze nota brengen we in drie rubrieken de belangrijkste werkbaarheidsgegevens samen voor de vrije beroepen. In de eerste rubriek wordt de evolutie tussen 2007 en 2013 weergegeven voor de werkbaarheidsknelpunten, de werkbaarheidsgraad en de werkbaarheidsrisico's¹. In de tweede rubriek worden de werkbaarheidscijfers voor de vrije beroepen vergeleken met het gemiddelde van de zelfstandige ondernemers in Vlaanderen². In de derde rubriek wordt een risicoprofiel voor werkstress en een problematische werk-privé-balans geschetst³.

In een vierde rubriek zijn voor 2013 gegevens opgenomen over de werktijden, de groeiprognozes en de tevredenheid over diverse aspecten van de zelfstandige activiteit. De cijfers worden vergeleken met het gemiddelde voor de zelfstandige ondernemers in Vlaanderen.

In de bijlage wordt de evolutie van de werkbaarheidsknelpunten- en risico's in een overzichtelijk schema gesynthetiseerd.

---

¹ In de nota wordt geen informatie over statistische toetsen opgenomen. Die zijn te vinden in het rapport ‘Werkbaar werk bij zelfstandige ondernemers in zes sectoren. Indicatoren voor de kwaliteit van de arbeid in 2013.’ In de tekst wordt enkel over een ‘verschil’ of een ‘afwijking’ gesproken wanneer het om een statistisch significant verschil gaat.

² Informatie over de statistische toetsen in het rapport ‘Werkbaar werk bij zelfstandige ondernemers in zes sectoren. Indicatoren voor de kwaliteit van de arbeid in 2013.’

³ Er werd geen risicoprofiel opgemaakt voor de werkbaarheidsknelpunten motivatie en leermogelijkheden omdat deze knelpunten zich slechts zeer beperkt voordoen bij de vrije beroepen.

1. Evolutie werkbaar werk bij de vrije beroepen 2007-2013

1.1. Werkbaarheidsknelpunten 2007-2013

In de werkbaarheidsmonitor staan vier facetten van kwaliteit van de arbeid (werkbaarheidsindicatoren) centraal: psychische vermoeidheid, welbevinden in het werk, leermogelijkheden en werk-privé-balans:

- ▀ **Psychische vermoeidheid:** de mate waarin de door psychosociale arbeidsbelasting opgebouwde (mentale) vermoeidheid recuperabel is dan wel leidt tot spanningsklachten en verminderd functioneren.
- ▀ **Welbevinden in het werk:** de mate waarin men door de aard van de job op het werk betrokken is/blijft dan wel gedemotiveerd raakt.
- ▀ **Leermogelijkheden:** de mate waarin men door formele opleiding en de dagdagelijkse ervaring op de werkplek zijn competenties op peil kan houden en verder ontwikkelen.
- ▀ **Werk-privébalans:** de mate waarin de taakeisen in de werksituatie al dan niet belemmerende effecten hebben op de handelingsmogelijkheden in de thuissituatie.

Voor elk van de vier werkbaarheidsindicatoren zijn grenzen bepaald die aangeven of de situatie al dan niet problematisch is. Bij een problematische situatie spreken we over een 'werkbaarheidsknelpunt'. Problematische en niet-problematische situaties worden als volgt benoemd:

	niet problematisch	problematisch
Psychische vermoeidheid	geen werkstress	werkstress
Welbevinden in het werk	geen motivatieproblemen	motivatieproblemen
Leermogelijkheden	voldoende leermogelijkheden	onvoldoende leermogelijkheden
Werk-privé-balans	haalbare werk-privé-combinatie	problemen werk-privé-combinatie

De onderstaande tabel geeft voor elk van de vier indicatoren de vergelijkende cijfers voor 2007-2013.

Tabel 1: werkbaarheidsindicatoren vrije beroepen 2007-2013 (% van zelfstandige ondernemers in het vrije beroep)

	niet problematisch		problematisch	
	2007	2013	2007	2013
psychische vermoeidheid	65,8	62,6	34,2	37,4
welbevinden in het werk	95,1	91,9	4,9	8,1
leermogelijkheden	98,3	97,8	1,7	2,2
werk-privé-balans	68,1	67,6	31,9	32,4

In de onderstaande grafiek tonen we voor elk van de vier werkbaarheidsindicatoren voor welk aandeel van de zelfstandige ondernemers in de sector de situatie problematisch is in 2013. We vergelijken deze cijfers met deze van 2007.

Figuur 1: werkbaarheidsknelpunten vrije beroepen 2007-2013 (% van zelfstandige ondernemers in het vrije beroep)

Het aandeel van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep met motivatieproblemen is tussen 2007 en 2013 significant toegenomen van 4,1% tot 8,1%. Voor de andere werkbaarheidsknelpunten zijn de verschillen niet significant.

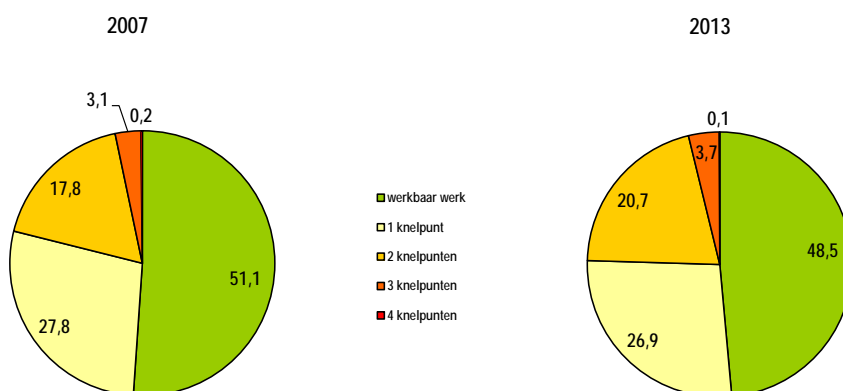
1.2. Werkbaarheidsgraad 2007-2013

De werkbaarheidsgraad is als volgt gedefinieerd:

Het aandeel van de zelfstandige ondernemers met een kwaliteitsvolle job op het vlak van zowel werkstress, motivatie, leermogelijkheden als de werk-privé-balans.

De werkbaarheidsgraad voor de vrije beroepen bedraagt 48,5%. In 2007 was dat 51,1%. Dat betekent dat 48,5% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep werk heeft waaraan het kwaliteitslabel 'werkbaar werk' kan worden toegekend. De andere zelfstandige ondernemers in het vrije beroep worden in hun job met één of meerdere knelpunten geconfronteerd.

Figuur 2: procent van zelfstandige ondernemers in het vrije beroep met werkbaar werk - met (één of meerdere) werkbaarheidsknelpunten, 2007-2013

1.3. Werkbaarheidsrisico's 2007-2013

Eens men de omvang van de werkbaarheidsproblematiek in beeld gebracht heeft, komt uiteraard ook de vraag hoe werkbaarheidsproblemen ontstaan, wat een job werkbaar of onwerkbaar maakt. Het is immers pas door zicht te krijgen op de oorzaken van die problemen dat men ook weet waaraan gesleuteld moet worden om de werkbaarheid te verbeteren.

De Vlaamse werkbaarheidsmonitor peilt daarom ook naar de kernfactoren in de arbeidssituatie die de kwaliteit of werkbaarheid van jobs bedreigen of bevorderen. Het gaat om vier werkaspecten (risico-indicatoren) die we hieronder kort omschrijven:

- **Werkdruk:** de mate van arbeidsbelasting vanuit kwantitatieve taakeisen zoals het werkvolume, het werktempo en tijdslimieten.
- **Emotionele belasting:** de mate van arbeidsbelasting vanuit contactuele taakeisen (bv. contact met klanten, patiënten, medewerkers).
- **Taakvariatie:** de mate waarin de functie-inhoud een afwisselend takenpakket omvat en beroep doet op de vaardigheden van de zelfstandige ondernemer. Bij onvoldoende afwisseling spreken we over routinematig werk.
- **Arbeidsomstandigheden:** mate waarin zelfstandige ondernemers blootgesteld worden aan fysische inconvenïenten in de werkomgeving en lichamelijke belasting.

Ook voor deze vier risico-indicatoren zijn grenzen bepaald die aangeven of de situatie al dan niet problematisch is. Bij een problematische situatie spreken we over een 'werkbaarheidsrisico'. Problematische en niet-problematische situaties worden als volgt benoemd:

	niet problematisch	problematisch
Werkdruk	geen hoge werkdruk	hoge werkdruk
Emotionele belasting	geen emotioneel belastend werk	emotioneel belastend werk
Taakvariatie	geen routinematig werk	routinematig werk
Arbeidsomstandigheden	geen belastende arbeidsomstandigheden	belastende arbeidsomstandigheden

De onderstaande tabel geeft voor elk van de vier indicatoren de vergelijkende cijfers voor 2007-2013.

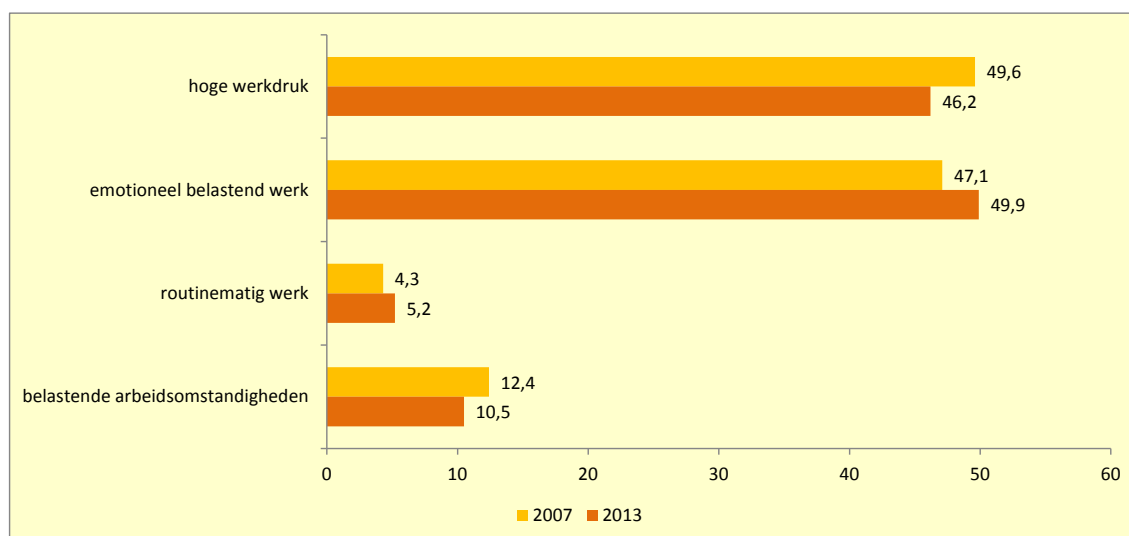

Tabel 2: risico-indicatoren vrije beroepen 2007-2013 (% van zelfstandige ondernemers in het vrije beroep)

	niet problematisch		problematisch	
	2007	2013	2007	2013
werkdruk	50,4	53,8	49,6	46,2
emotionele belasting	52,9	50,1	47,1	49,9
taakvariatie	95,7	94,8	4,3	5,2
arbeidsomstandigheden	87,6	89,5	12,4	10,5

In de onderstaande figuur tonen we voor elk van deze risico-indicatoren voor welk aandeel de situatie in 2013 problematisch is. We vergelijken deze cijfers met deze van 2007.

Figuur 3: werkbaarheidsrisico's vrije beroepen 2007-2013 (% van zelfstandige ondernemers in het vrije beroep)

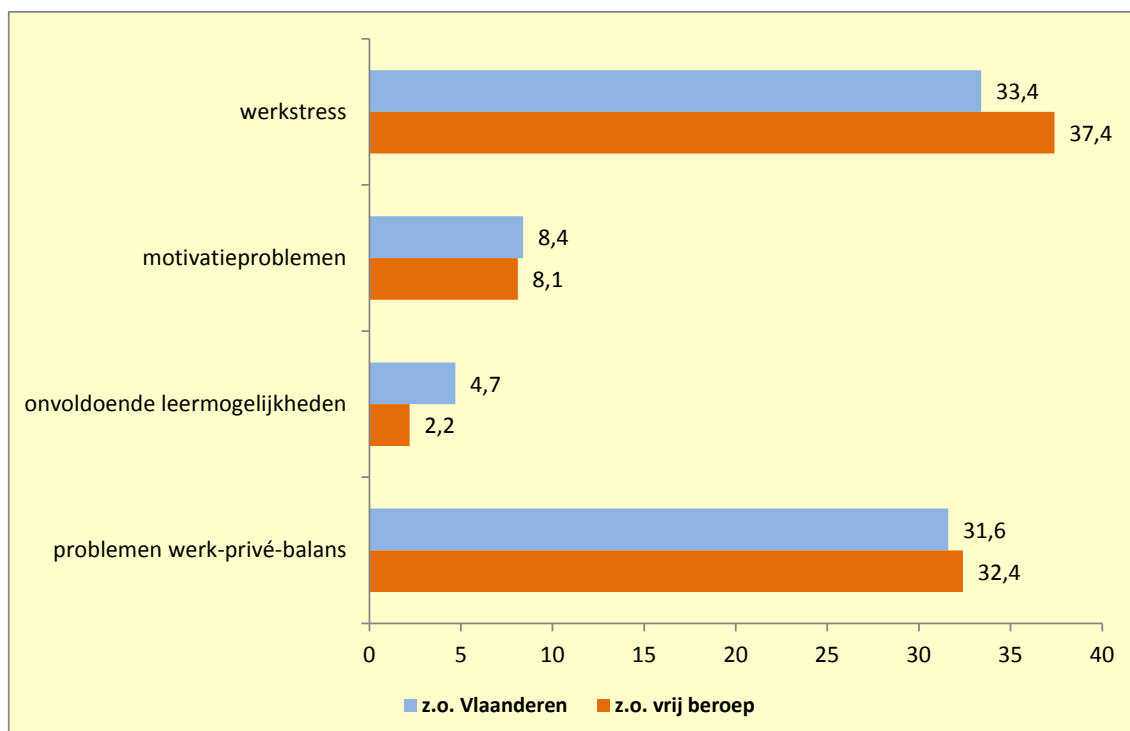

Voor geen enkel werkbaarheidsrisico is er significant verschil tussen 2007 en 2013.

2. Vergelijking werkbaar werk vrije beroepen en Vlaanderen, 2013

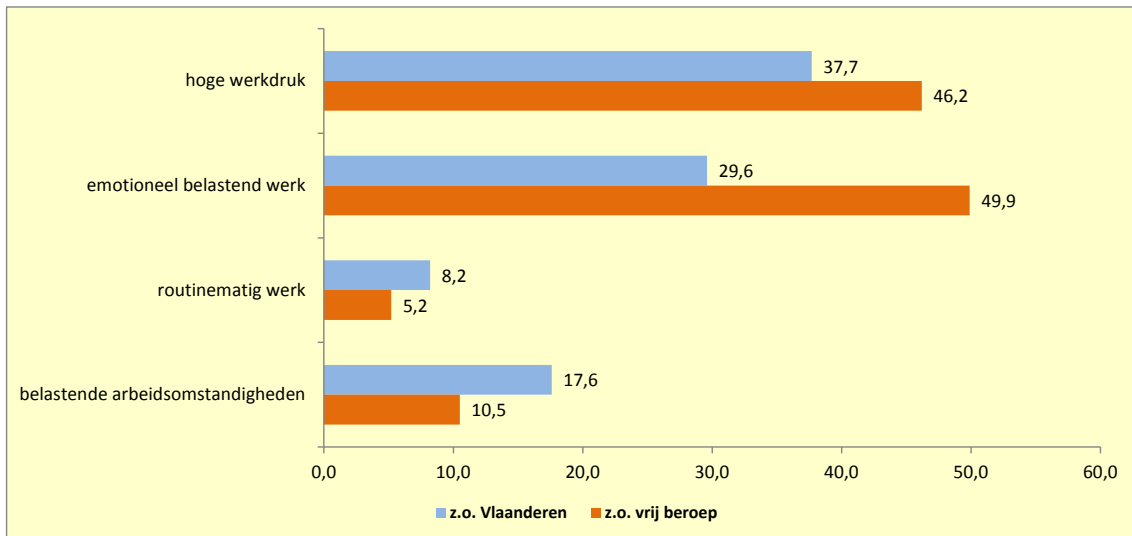
2.1. Werkbaarheidsknelpunten, vergelijking vrije beroepen – Vlaanderen, 2013

Figuur 4: werkbaarheidsknelpunten, 2013 (% van zelfstandige ondernemers)

Het percentage dat werkstress heeft ligt bij de vrije beroepen hoger (37,4%) dan het Vlaamse referentiecijfer voor zelfstandige ondernemers (33,4%). Het percentage dat onvoldoende leermogelijkheden heeft ligt lager (2,2% versus 4,7%). Voor motivatieproblemen en 'problemen werk-privé-balans' zijn de verschillen niet significant.

Figuur 5: werkbaarheidsrisico's, 2013 (% van zelfstandige ondernemers)

Het percentage met hoge werkdruk, ligt hoger bij de vrije beroepen (46,2%) dan het gemiddelde voor de zelfstandige ondernemers in Vlaanderen (37,7%). Ook het percentage dat emotioneel belastend werk heeft, ligt hoger (49,9% versus 29,6%). Het aandeel van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep met routinematig werk ligt lager (5,2%) dan het gemiddelde (8,2%). Ook het aandeel dat onder belastende arbeidsomstandigheden werkt ligt lager (10,5% versus 17,6%).

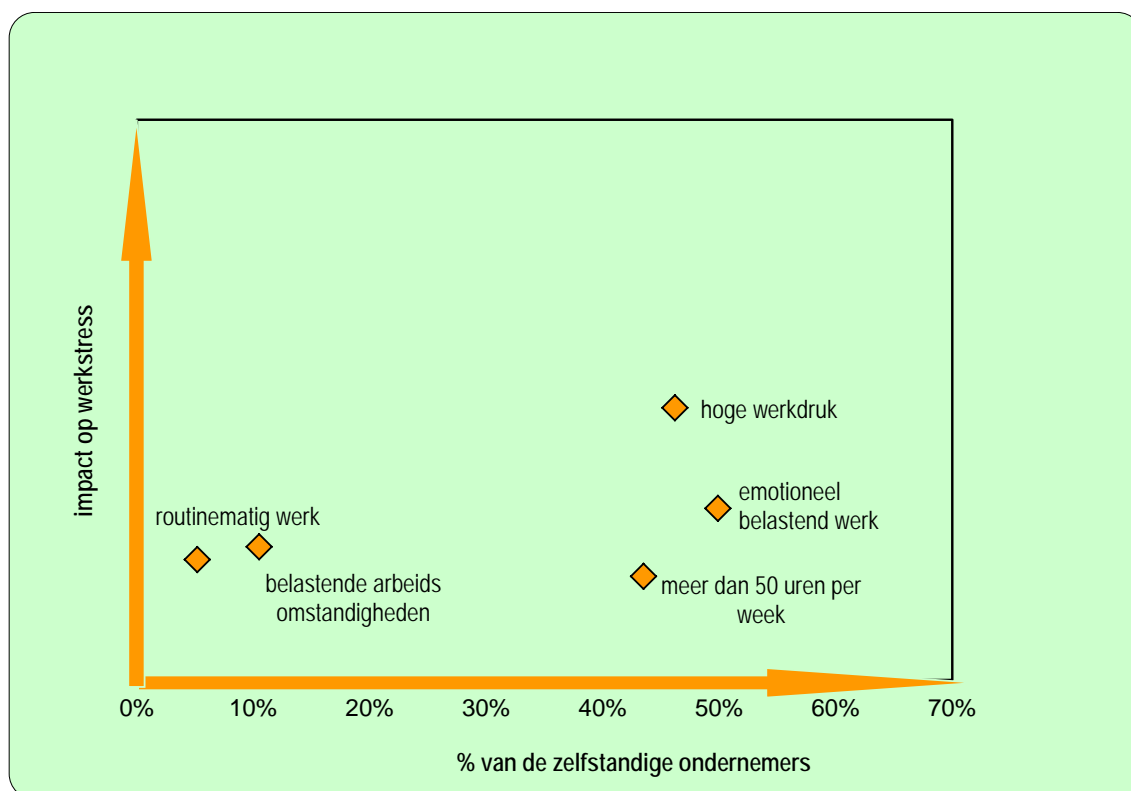
3. Risicoprofiel werkbaar werk voor de vrije beroepen

Hieronder schetsen we voor de vrije beroepen een risicoprofiel voor werkstress en een problematische werk-privébalans. Om het profiel samen te stellen wordt rekening gehouden met vijf potentiële risico's in de arbeidssituatie: een hoge werkdruk, emotioneel belastend werk, routinematig werk, belastende arbeidsomstandigheden en een wekelijkse arbeidsprestatie van meer dan 50 uren. De wijze waarop de profielen geconstrueerd worden, is uitvoerig gedocumenteerd in het rapport 'Wat maakt werk werkbaar voor zelfstandige ondernemers. Onderzoek naar de determinanten van werkbaar werk op basis van de Vlaamse Werkbaarheidsmonitor 2007-2010-2013'.

3.1. Risicoprofiel voor werkstress

Werkstress kan uiteraard allerlei oorzaken hebben. In de arbeidssituatie zijn verschillende risicofactoren voor werkstress. In de onderstaande grafiek wordt de ernstgraad van vijf werkbaarheidsrisico's geïllustreerd voor de vrije beroepen. Een risico is ernstiger naarmate er meer zelfstandige ondernemers mee geconfronteerd worden en er een grotere kans is dat de zelfstandige ondernemers door dit risico werkstressproblemen krijgen.

Figuur 6: werkstress en risico's in de arbeidssituatie (zelfstandige ondernemers in het vrije beroep) 2013

Leeswijzer: de figuur geeft de ernstgraad weer voor vijf risicofactoren voor werkstress. Deze ernstgraad wordt door 2 elementen bepaald:

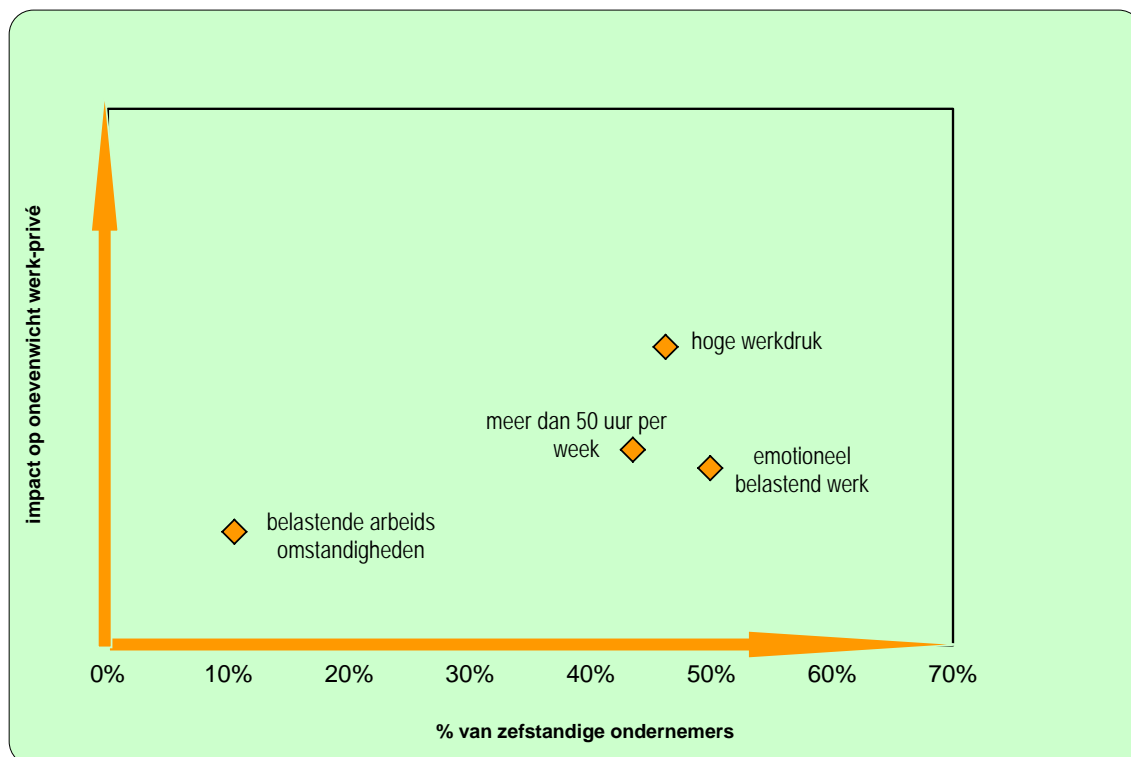
1. percentage zelfstandige ondernemers dat met een risicofactor te maken heeft. Zo zijn er in de sector meer zelfstandige ondernemers met emotioneel belastend werk dan er zelfstandige ondernemers zijn met routinematig werk.
2. impact van risicofactor. Zo ligt het werkstressrisico hoger bij hoge werkdruk dan bij routinewerk.

Hoge werkdruk is duidelijk de meest ernstige risicofactor voor werkstress in de sector. Hoge werkdruk komt niet alleen vaak voor, maar verhoogt ook aanzienlijk de kans op werkstress. Bijna de helft (46,2%) van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep werkt onder hoge werkdruk. Ook de emotionele belasting is een belangrijke risicofactor waar de helft (49,9%) van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep mee geconfronteerd wordt. Verder valt op dat een grote groep (43,5%) meer dan 50 uur per week werkt. Ook dat is, in beperktere mate, een risicofactor voor werkstress.

3.2. Risicoprofiel voor problematische werk-privé-balans

De hoge werkdruk, de emotionele belasting en de lange werkdagen (meer dan 50 uur per week) zijn drie risicofactoren die de job kenmerken van heel veel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep en het zijn tevens drie risicofactoren die een sterke impact hebben op de werk-privé-balans.

Figuur 7: problematische werk-privé-balans en risico's in de arbeidssituatie (zelfstandige ondernemers in de vrije beroepen) 2013

Leeswijzer: de figuur geeft de ernstgraad weer voor vier risicofactoren voor problemen met de werk-privé-balans. Deze ernstgraad wordt door 2 elementen bepaald:

1. percentage zelfstandige ondernemers dat met een risicofactor te maken heeft. Zo zijn er in de sector meer zelfstandige ondernemers met emotioneel belastend werk dan er zelfstandige ondernemers zijn met belastende arbeidsomstandigheden.
2. impact van risicofactor. Zo ligt het risico voor een problematische werk-privé-balans hoger bij hoge werkdruk dan bij emotioneel belastend werk.

4. Werktijden, groeivoorzichten en tevredenheid bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep

4.1. Werktijden

De werktijd van de zelfstandige ondernemers werd gemeten aan de hand van de vraag: "Hoeveel uren werkt u gemiddeld per week?".

Zelfstandige ondernemers in het vrije beroep werken gemiddeld 51 uur per week. Het gemiddelde voor de zelfstandige ondernemers in Vlaanderen bedraagt 55 uren.

Tabel 3: verdeling van werktijden van zelfstandige ondernemers in het vrije beroep vergeleken met het gemiddelde voor de zelfstandige ondernemers in Vlaanderen

werktijden	vrij beroep	Vlaanderen (zelfstandige ondernemers)
	%	%
max 40u	24,1	17,7
41-50u	32,4	27,4
51-60u	28,2	29,9
61-70u	10,1	13,9
> 70u	5,1	11,1

49,5% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep is tevreden met de werktijden; 26% geeft aan 'noch tevreden, noch ontevreden' te zijn en 24,4% is ontevreden (zie verder).

4.2. Groeivoorzichten

De groeivoorzichten van de zelfstandige ondernemers werden gemeten aan de hand van de vraag: "Als u de nabije toekomst (3 à 5 jaar) voor ogen houdt, hoe schat u het niveau van uw zelfstandige activiteit in?".

41,8% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep verwacht een (sterke of beperkte) groei, 44% verwacht het huidige peil te behouden en 14,3% verwacht een (beperkte of sterke) vermindering of stopzetting van de activiteit.

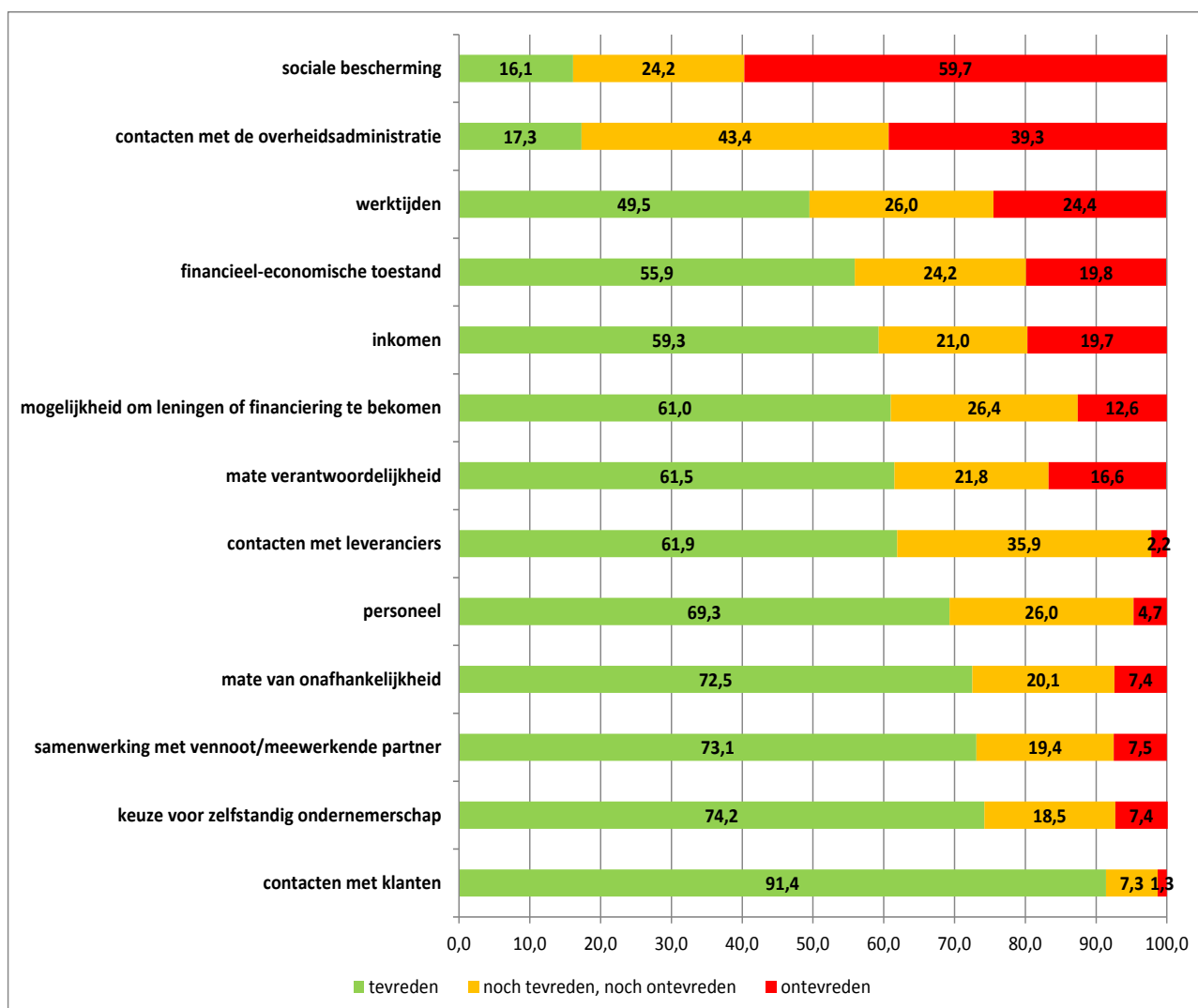
Tabel 4: groeivoorzichten van zelfstandige ondernemers in het vrije beroep vergeleken met het gemiddelde voor de zelfstandige ondernemers in Vlaanderen

	vrij beroep	Vlaanderen (zelfstandige ondernemers)
	%	%
sterke groei of uitbreiding van de activiteit	9,8	8,3
beperkte groei of uitbreiding van de activiteit	32,0	29,6
behoud van het huidig peil	44,0	42,7
beperkte vermindering van de activiteit	10,4	11,8
sterke vermindering of stopzetting van de activiteit	3,9	7,5

4.3. Tevredenheid

In de werkbaarheidsenquête voor de zelfstandige ondernemers wordt gevraagd hoe tevreden ze, alles bij elkaar genomen, zijn met een dertiental werkaspecten. Meer dan 70% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep is tevreden met 'de mate van onafhankelijkheid', 'de samenwerking met venoot of meewerkende partner', 'de keuze voor het zelfstandig ondernemerschap' en 'de contacten met klanten'. Minder dan 20% is tevreden met de 'sociale bescherming' en 'de contacten met de overheidsadministratie'.

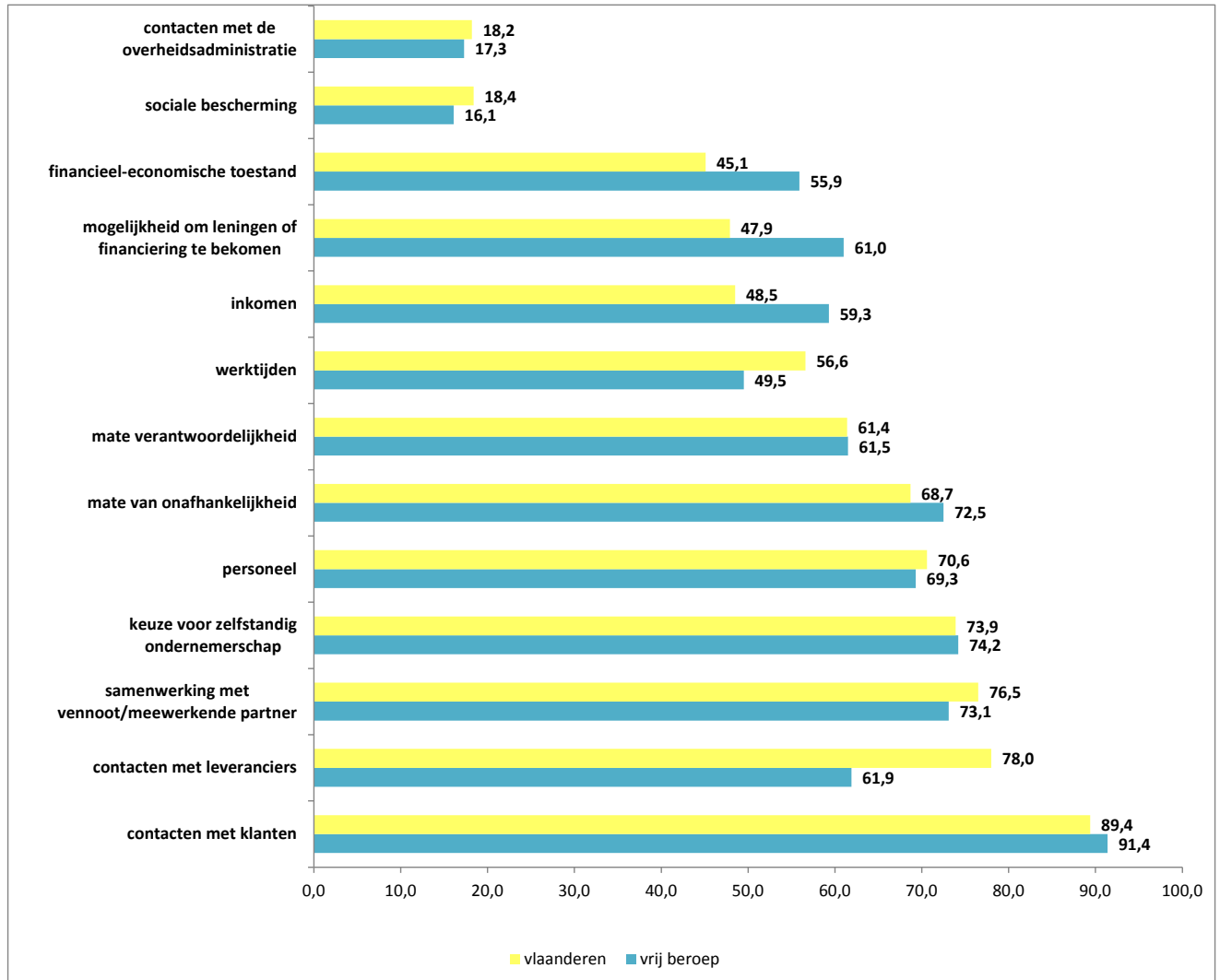
Figuur 8: mate van tevredenheid over diverse werkaspecten van zelfstandige ondernemers in het vrije beroep.

Als we de tevredenheidsscore (*zeer tevreden, eerder tevreden*) vergelijken met het gemiddelde van de zelfstandige ondernemers dan krijgen we volgende grafiek:

Figuur 9: tevredenheid over diverse werkaspecten van zelfstandige ondernemers in het vrije beroep, vergeleken met het gemiddelde voor zelfstandige ondernemers in Vlaanderen

Besluit

Werkbaar werk houdt in dat je door het werk gemotiveerd wordt en voldoende kansen krijgt om bij te leren. Het houdt ook in dat je er niet overspannen van wordt en dat er ruimte blijft voor het gezin, vrienden en hobby's. In 2007 had 51,1% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep werkbaar werk, in 2013 is dat 48,5%. De andere zelfstandige ondernemers in het vrije beroep worden geconfronteerd met één of meerdere werkbaarheidsknelpunten: werkstress, motivatieproblemen, onvoldoende leermogelijkheden en/of problemen om werk en privé op elkaar af te stemmen. Het percentage dat werkstress heeft, ligt hoger bij de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep (37,4%) dan het gemiddelde voor de zelfstandige ondernemers in Vlaanderen (33,4%). Het percentage dat onvoldoende leermogelijkheden heeft ligt lager (2,2%) dan het gemiddelde (4,7%). Voor motivatieproblemen (8,1% versus 8,4% gemiddeld) en 'problemen werk-privé-balans' (32,4% versus 31,6% gemiddeld) zijn de verschillen niet significant.

Niet alle zelfstandige ondernemers worden in dezelfde mate met problemen geconfronteerd. Vooral de concrete arbeidssituatie is bepalend voor de werkbaarheid van de job. Zowel voor problematische werkstress als een problematische werk-privébalans blijkt uit het risicoprofiel dat de hoge werkdruk, de emotionele belasting en de lange werkdagen (meer dan 50u per week) de belangrijkste werkbaarheidsrisico's zijn.

Meer informatie hierover in:

- ▀ <http://www.serv.be/node/8857>
- ▀ *Rapport 'Werkbaar werk bij zelfstandige ondernemers in zes sectoren. Indicatoren voor de kwaliteit van de arbeid in 2013.'*
- ▀ *Rapport 'Wat maakt werk werkbaar voor zelfstandige ondernemers. Onderzoek naar determinanten van werkbaar werk op basis van de Vlaamse Werkbaarheidsmonitor 2007-2010-2013.'*

Alle informatie over de werkbaarheidsmonitor op www.werkbaarwerk.be

De Vlaamse werkbaarheidsmonitor is een initiatief van de Vlaamse sociale partners en werd ontwikkeld door de Stichting Innovatie & Arbeid met de financiële steun van het Europees Sociaal Fonds

Bijlage 1: schematisch overzicht

